

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydske Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

A. Torp: Ordningen af det offentlige Skolevæsen i de sønderjydske Landsdele. — J. H. Byriel: Gamle Gaarde i Halk Sogn. — Svend Aakjær: Oldfund og Stednavne. — Hwæ fowl må syng med de næff. — Samleren.

Nr. 1. — 1. JULI 1924 — 1. Aarg.

Sønderjydsk Maanedsskrift

udgivet af „Historisk Samfund for Sønderjylland“ ved
C. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

Sønderjydsk Maanedsskrift

vil indeholde Afhandlinger og Artikler, der i let forstaaelig
Form kan kaste Lys over sønderjydsk Natur, Historie og
Folkeliv.

Sønderjydsk Maanedsskrift

vil fortælle stedlig Historie og fastholde Dagens Tildragelser
i Oversigtsartikler, vil fortælle om Sønderjyllands Tilblivelse
og Bebyggelse, om skiftende Kulturforhold og Kaar i Krig
og Fred. Det vil bringe gamle Sagn og Minder fra svundne
Tiders Tro.

Sønderjydsk Maanedsskrift

vil søge at knytte sine Læseres Interesse til sit Lands For-
tid. Det vil søge at blive det Sted, hvor Oplysning om
sønderjydske Egenes Historie lettest og bedst findes i den
mest tilgængelige Form.

Sønderjydsk Maanedsskrift

vil være et dansk Tidsskrift, præget af sønderjydsk Fortid
og Tankegang.

Sønderjydsk Maanedsskrift

udkommer fra 1. Juli 1924 en Gang om Maaneden og vil
hver Gang være 16 Sider stort.

Det koster 1 Kr. 65 Øre fjerdingaarligt, Postpenge med-
regnet, og kan bestilles hos Posten eller i Boghandelen.

Bestil det straks

og tal med Deres Nabo om det!

Flere Prøvenumre kan faas hos Seminarielærer Eskildsen
i Tønder.

Udgiverne.

Ordningen af det offentlige Skolevæsen i de sønderjydske Landsdele.

Indledende Bemærkninger.*)

I Henhold til Versaillestraktaten blev der i Nordslesvig den 10. Februar 1920 afholdt en Folkeafstemning om, hvor vidt Befolkningen ønskede at komme til at leve under den danske Stat eller forblive ved Tyskland. Ved denne Afstemning afgaves 75 431 Stemmer for Tilslutning til Danmark og 25 329 for Tyskland. Fradrages de tilrejsendes Stemmer, blev der af den bosiddende Befolkning afgivet ca. 70 000 Stemmer for Danmark og ca. 18 000 for Tyskland. I Henhold til denne Afstemning blev Nordslesvig dansk, og den nuværende Statsgrænse fastsattes.

Det tyske Mindretal, der herefter kom til at leve inden for

Danmarks Statsomraade, udgjorde saaledes henved 20 Tusinde voksne. (Ved Folketingsvalget den 11. April 1924 afgaves 7 724 tyske og 49 177 danske Stemmer.) De paa Landet boende tysksindede er praktisk talt alle dansktalende, hvorimod de i Købstæderne boende Tyskere delvis har Tysk som Hjemmesprog.

Spørgsmaalet om Behandlingen af det nævnte tyske Mindretal blev af Danmark straks ordnet uden fremmed Indblanding, idet der ikke af de allierede Magter blev foreskrevet den danske Regering nogen Bestemmelser i saa Henseende, saaledes som det var Tilfældet med en Række andre Stater, der ved Fredsslutningen fik nationale Mindretal inden for

*) Indledningen er skrevet under Hensyn til, at nærværende Redegørelse skulde forelægges Konferencen i Haag ang. Mindretalsspørgsmaalet.

deres Grænsér. Grunden hertil var, at Danmarks Lovgivning, specielt angaaende Behandlingen af aandelige Mindretal, fandtes at være en tilstrækkelig Garanti for en retfærdig Adfærd over for det tyske Mindretal. De bestaaende danske Love, først og fremmest Grundloven, der indeholder Bestemmelser om Religions-, Forenings-, Forsamlings- og Pressefrihed, sikrede Mindretallets aandelige og økonomiske Frihed, saaledes at en Særlovgivning for den tyske Minoritet blev overflødig, naar man ser bort fra Styrelsen af Kirke- og Skolevæsenet, med Hensyn til hvilke der ganske vist blev vedtaget Særløve, som imidlertid blot betød, at den bestaaende Beskyttelseslovgivning for aandelige Mindretal ved Lov ogsaa udstraktes til at gælde for det nationale Mindretal i Landet.

Ordningen af Folkeskolevæsenet i de i Danmark indlemmede Landsdele er sket i Henhold til „Lov af 30. Juni 1920 om nogle Bestemmelser med Hensyn til en midlertidig Ordning af Folkeskolens Administration i de sønderjydske Landsdele.“ I denne Lov er der dog foruden Bestemmelser til Sikring af det tyske Mindretals Skolefrihed vedtaget en Administrationsform af Skolevæsenet, som er anderledes end i det øvrige Danmark, hvor man staar over for en Ændring paa dette Omraade, hvorfor man i Nordslesvig straks indførte saadanne Bestemmelser, som man i Hovedsagen kunde vente vedtaget for

det øvrige Lands Vedkommende.

Nedenstaaende skal der gives en Oversigt over de for det tyske Mindretal vigtigste Bestemmelser angaaende Skoleforholdenes Ordning, samt nogle Oplysninger om, med hvilket Resultat den sønderjydske Skolelov har virket efter halvtredje Aars Forløb.

1. Folkeskolen i Købstæderne.

Om Skolevæsenets Indretning i Byerne udtaler § 21 i ovennævnte Lov: „I Købstæderne deles Folkeskolen i to Afdelinger, hvoraf den ene har dansk, den anden tysk Undervisningssprog, og Forældre og Værger har frit Valg mellem disse to Afdelinger. I Folkeskoleafdelinger med dansk Undervisningssprog skal der efter det tredje Skoleaar gives Børnene 4-6 Timers ugentlig Undervisning i Tysk, og i Folkeskoleafdelingen med tysk Undervisningssprog skal der efter det tredje Skoleaar gives Børnene 4-6 Timers ugentlig Undervisning i Dansk. Nærmere Bestemmelser herom træffes i Undervisningsplanen. Efter Begæring derom til Skolekommissionen fra Forældre eller Værger fritages deres Børn fra Undervisning i henholdsvis Tysk og Dansk. Der gives da i disse Timer Børnene Undervisning i Skolen i andre Undervisningsfag.“ I Henhold til denne Paragraf fandtes der den 31. December 1922 i Nordslesvigs Købstæder følgende tysksprogede Skoler og Skoleafdelinger med det hosenævnte Elev- og Klasseantal:

Byens Navn	Tyske *) Stemmer	Antal Skoler	Klasse- antal	Elev- antal	Elefantallet i de danske Skoler
Haderslev	37 pCt.	2	21	517	1386 (48 Kl.)
Aabenraa	52 "	2	13	822	615 (22 "
Graasten	28 "	1	1	24	262 (7 "
Sønderborg	50 "	2	23	536	539 (18 "
Augustenborg	38 "	1	2	54	99 (4 "
Nordborg	31 "	1	2	50	284 (12 "
Tønder	73 "	1	16	435	313 (8 "
Højer	69 "	1	4	141	45 (2 "
Løgumkloster	44 "	1	3	90	173 (5 "

*) Her ses der bort fra de tilrejsendes Stemmer.

Til ovenstaaende maa tilføjes, at der i Byerne Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder yderligere findes betydelige Antal danske skolepligtige Børn i derværende Gymnasier.

Som anført efter Loven kan Forældre og Værger frit bestemme, i hvilken Afdeling Børnene skal undervises. Ved Indmeldelse i en tysk Skole stilles der ikke andre Betingelser end ved Indmeldelse i Landets øvrige Folkeskoler, nemlig at Barnet er fyldt 6 Aar og vaccineret. Forældrene skal ikke begrunde, hvorfor Børnene ønskes optaget i den tyske Skole, ligesom der ikke foretages nogen Undersøgelse af, om Hjemmets Sprog er Dansk eller Tysk eller af Forældrenes Afstamning.

Bekendtgørelse om Indmeldelse af Elever til de tyske Skoler tilstilles de tyske Aviser ofte et Par Maaneder før det nye Skoleaars Begyndelse. Det er Forældrene tilladt senere at overflytte deres Børn fra den ene Skoleafdeling til den anden; af praktiske Grunde tillades det dog som Regel kun ved Skoleaarets Begyn-

delse. Deltagelsen i Danskundervisningen ved de tysksprogede Skoler er som nævnt frivilligt; praktisk talt alle Eleverne modtager dog denne Undervisning.

2. Folkeskolen paa Landet.

Om Indretning af tysksprogede Skoler paa Landet udtaler § 20 i den sønderjydske Skolelov:

„Undervisningssproget paa Landet og i Flækkerne retter sig efter Folkesproget. I Kommuner, hvor Folkesproget herefter er dansk, skal der, naar mindst 10 pCt. af Skolekommunens Vælgere, der har Forældremyndighed over Børn under 14 Aar, fremsætte Ønsker derom, finde en Afstemning Sted om, hvorvidt der skal etableres en særlig Undervisning med Tysk som Undervisningssprog. Hvis ved Afstemningen mindst 20 pCt. af de ovennævnte Vælgere i Skolekommunen, repræsenterende et Børnetal af mindst 10, stiller Krav om Indførelse af en saadan særlig Undervisning, skal der træffes Foranstaltninger til, at en saadan finder Sted for dem, som ønsker at deltage deri.“

Adgangen til at faa oprettet tyske Skoleafdelinger er yderligere udvidet ved en Revision af den sønderjydske Skolelov, hvorved er bestemt, at „En saadan særlig Undervisning skal dog ogsaa etableres, selv om Begæringen derom kun fremsættes af et mindre Antal af Skoledistriktets ovennævnte Vælgere, naar disse til Gengæld repræsenterer mindst 24 skolepligtige Børn.“

Som i Købstæderne gives der fra fjerde Skoleaars Begyndelse 4-6 Timers ugentlig Undervisning i Dansk, i hvilken Deltagelsen er frivillig.

I Medfør af disse Bestemmelser var der den 31. December 1922 paa Landet i Nordslesvig indrettet omstaaende Antal tyske Skoleafdelinger med det hosnævnte Klasse- og Elevantal.

Amt	Skolens Navn	Stemmer i 1920		Klasse- antal	Elev- antal	Elevantallet i de danske Skoler
		danske	tyske			
Aabenraa	Bov	125	107	2	49	91
"	Hovslund	144	71	1	26	62
"	Røde Kro	144	171	2	54	157
Tønder	Abild	166	120	1	36	37
"	Bajstrup	71	92	1	39	48
"	Burkal	39	55	2	35	43
"	Frederikskog	4	40	1	17	0
"	Jejsing	101	140	1	22	43
"	Jyndeved	62	68	1	36	38
"	Ravsted	99	123	2	59	47
"	Rends	114	100	1	14	48
"	Rudbøl	57	60	1	42	0
"	Solderup	36	51	1	16	24
"	Sød	36	152	1	44	14
"	Tinglev	169	300	2	59	134
"	Udbjerg	7	63	1	20	0
"	Øster Højsted	112	65	2	40	52

I *Frederikskog* og i *Udbjerg* er i Overensstemmelse med de nationale Forhold og paa Grund af de smaa Elevantal endnu ikke foretaget nogen Deling af Skolevæsenet; men Undervisningen gives i den tyske Skole i flere Fag paa Dansk, ligesom Børnene fra danske Hjem undervises i deres Modersmaal.

I *Rudbøl* blev Skolen først i August 1923 delt i to Afdelinger, hvorefter der indmeldtes 27 Børn i den danske og 18 i den tyske.

Paa Landet, hvor Folkesproget som nævnt overalt er dansk, gælder ved Indmeldelse af Elever til de tyske Afdelinger ligesom i Byerne de samme Regler som ved Indmeldelse i en dansk Skole; Forældrene har deres fulde Selvbestemmelsesret med Hensyn til Børnenes Undervisning.

Den 31. December 1922 undervistes i tyske Afdelinger af samtlige Elever i

Haderslev Amt 6 pCt.

Aabenraa Amt 10,5 pCt.

Sønderborg Amt 11,4 pCt.

Tønder Amt 21,4 pCt.

Foruden den Tyskundervisning, der gives i de rent tyske Skoler, undervistes der i Tysk i 4-6 ugentlige Timer i de ovennævnte Amter i henholdsvis 19, 37, 31 og 33 danske Skoler. (I Tønder Amt findes ialt 81 danske Folkeskoler). I Landsbyerne *Havsted*, *Nørre Løgum* og *Løjtved* har man af Hensyn til de derværende tyske Mindretal indført en forøget Undervisning i Tysk i de danske Skoler, nemlig fra 8 til 15 ugentlige Timer.

3. Skolernes Tilsyn og Lærerkrafter.

Det stedlige Tilsyn med Undervisningen varetages af folkevalgte Skolekommissioner, af hvilke der findes en for hver Skolekommune. Kommissionen bestaar paa Landet af fem, i Købstæderne af syv Medlemmer og vælger selv sin Formand. Dens S sammensætning sker efter Forholdstalsvalgmetoden, saaledes at selv en ringe Minoritet kan forvente at blive repræsenteret. Valgperioden er fireaarig. I Juli Maaned 1920 afholdtes det første Valg, ved hvilket de tysk-sindede f. Eks. i Tønder Amt fik Flertal i følgende af samtlige 81 Skolekommissioner:

Tønder, Højer, Frederikskog, Rudbøl, Udbjerg, Sæd, Ravsted, Havsted, Tinglev, Bajstrup, Egebæk-Kravlund, Løjtved, Bredevad, Nørre Løgum og Solderup.

Ved Forholdstalsvalget kan Mindretallet altsaa gøre sin Indflydelse gældende i Overensstemmelse med

dets Styrke. I hvert Tilfælde og til enhver Tid kan Mindretallets Standpunkt forelægges de overordnede Myndigheder, i sidste Instans Ministeriet. Valget af Lærere foretages efter Indstilling af Skolekommissionen af Ministeriet, der ved Besættelse af Lærerembeder ved de tysksprogede Skoleafdelinger altid har taget særlig Hensyn til det tyske Mindretals eventuelle Særindstilling, saaledes at der er blevet ansat Lærere med tysk Uddannelse. Man afser ved Ansættelsen absolut fra enhver Sindelagsundersøgelse. Hvad Lærere angaar benyttes i de tysksprogede Skoler de bedste A B Cer, Læsebøger, Bibelhistorier, Sangbøger, Regnebøger o. s. v., som man kender i Tyskland. Anskaffelsen sker f. Eks. i Tønder Amt efter Samraad med et af tyske Lærere dannet Udvalg, understøttet af en dygtig hamborgsk Folkeskolelærer.

Med Hensyn til at opnaa *Ansættelse som Lærer* i den offentlige Folkeskole bestemmer den sønderjydske Skolelovs § 16, at foruden de Lærere, der har faaet Uddannelse paa danske Seminarier, har endvidere *Lærere og Lærereinder, der i den tyske Tid er uddaaet fra Seminarier i Sønderjylland*, og som er i Stand til at yde den paakrævede Undervisning i Dansk, Adgang til Ansættelse i Lærerembeder. Herefter er alle de tyskuddannede Lærere, som Befolkningen har ønsket at beholde, og som selv ønskede at gaa over i dansk Tjeneste, blevet

i deres Embeder, og i Kraft af samme Bestemmelse er alle de tysksprogede Skolers Lærere uddannede paa tyske Seminarier; *ikke i noget Tilfælde er danskuddannede Lærere blevet ansat ved en tysk Skole til at undervise i eller paa Tysk.* Af 154 Lærere i f. Eks. Tønder Amt er 65 uddannet paa Tysk.

Endvidere har en Del Lærere, som *efter Genforeningen* har faaet Uddannelse paa Seminarier i Tyskland, hidtil fremdeles faaet Ansættelse ved de offentlige tysksprogede Skoler i Nordslesvig. For de tyskuddannede Lærere, som har maattet ønske nogen Uddannelse i Dansk, har der to Gange paa Statens Lærerhøjskole været afholdt Halvtaarskursus med Undervisning i dansk Sprog og Historie. Deltagelsen i disse Kursus er gratis, hvorhos der af Staten ydes Deltagerne Stipendier paa indtil 100 Kroner maanedlig samt Boghjælp.

4. Anden offentlig Undervisning for Mindretallet.

Ogsaa med Hensyn til højere Undervisning er der truffet Foranstaltninger for det tyske Mindretal, idet der i alle Købstæderne er oprettet *offentlige tysksprogede Mellemskoler* med tyskuddannede Lærere. Betalingen for Undervisningen beregnes efter Forældrenes skattepligtige Indtægt, saaledes at der intet betales, naar Indtægten er under 4000 Kr., hvilket medfører, at der for Størstedelen

af Eleverne ingen Skolepenge ydes. Lærerne ansættes ligesom ved Folkeskolen efter Indstilling af den stedlige Skolekommission.

For den voksne Ungdom kan der, naar der melder sig 8 a 10 Elever oprettes *Aftenskoler og Efterskoler med Undervisning i Tysk.* Til Dækning af Udgifterne ved saadanne Skoler betaler Staten 75 % og Kommunen Resten.

5. Statstilskud til Oprettelse af tyske Skoleafdelinger.

Den her omtalte Skoleordning medfører for mange Kommuner, hvor der oprettes tyske Skoleafdelinger ved Siden af de danske, ekstraordinært store Skoleudgifter; flere Steder, hvor man før f. Eks. blot behøvede een Skole med een Lærer, skal man nu have to Skoler og to Lærere, og i flere Tilfælde har det da været nødvendigt at opføre nye Skolebygninger. For at disse Udgifter ikke skal blive for tyngende for de paagældende Kommuner, indeholder den sønderjydske Skolelov i § 22 følgende Bestemmelser:

„Medfører Delingen i Henhold til Bestemmelserne i §§ 20—21 af en Kommunes Folkeskole i en dansk og en tysk Afdeling uforholdsmæssig store Udgifter for Kommunen, kan der ydes denne ekstraordinært Statstilskud til Dækning af de forøgede Udgifter efter Undervisningsministeriets nærmere Bestemmelser.“

I Medfør af denne Paragraf betaler Staten foruden de sæd-

vanlige Tilskud 75 % af Grundlønnen til de paa Grund af Skoleledingen oprettede nye Embeder i Ravsted, Solderup, Jejsing, Burkal, Rends, Store Jyndeved og Rudbøl i Tønder Amt og Hovslund i Aabenraa Amt.

Til nye Skolebygninger, der er opført i samme Anledning, har Staten betalt følgende Tilskud til Skoler i Tønder Amt: Ravsted 25,000 Kr., Burkal, Rends og Store Jyndeved 100,000 Kr., Jejsing 7,500 Kr., Rudbøl 30,000 Kr., Solderup 5000 Kr. samt f. Eks. til Burkal Sogns tre nye Skoler 3 % til Forrentning af Byggesummen i 10 Aar. I Aabenraa Amt er der til Hovslund Skole ydet 15,000 Kr. Endvidere har Staten her givet et Tilskud paa 10,000 Kr. til Udvidelse af Skolen i Klovtoft, hvor der paa Grund af Indførelse af Tyskundervisning maatte ansættes en Andenlærer.

6. Privatundervisning og private Skoler.

I Danmark har man ikke Skoletvang, men Undervisningspligt fra Barnets 7. til det 14. Aar. Privatundervisning kan gives i Skole og Hjem, uden at der skal erholdes Tilladelse fra de offentlige Myndigheder, som heller ikke gør nogen Indflydelse gældende med Hensyn til den paagældende Undervisnings Form, Indhold eller Udstrækning. Kun forlanges der, at de privat underviste Børn ved en Aarsprøve skal vise sig i Kundskaber og Udvikling at staa Maal med Børnene fra den of-

fentlige Folkeskole. I Valg af Lærere stilles de interesserede Forældre eller Skoleledere ganske frit, idet Personer, der ønsker at undervise privat i Skole eller Hjem, ikke skal have nogen Tilladelse dertil af Myndighederne.

Disse Bestemmelser er ogsaa udstrakt til at gælde for Nord-slesvig, idet der i den sønderjydske Skolelovs Paragraf 23 udtales følgende:

„De i den almindelige danske Skolelovgivning givne Bestemmelser om Børns Fritagelse for Undervisning i den offentlige Folkeskole, naar de erholder en fyldestgørende Undervisning i Hjemmet eller i en privat Skole, er fra denne Lovs Ikrafttræden gældende i de sønderjydske Landsdele.“

Saaledes er Privatundervisning paa de ovennævnte Betingelser ikke alene tilladt i Sønderjylland; men de her oprettede Privatskoler kan ligesom tilsvarende Skoler i det øvrige Land ogsaa opnaa Statsunderstøttelse, der udgør ca. 50 Kr. pr. Barn aarligt. I Lov om Tilskud til private Skoler af 22. December 1919 bestemmes, at for at opnaa Statstilskud skal den paagældendes Skoles Klasser have haft mindst 10 Elever i Gennemsnit, og at Skolerne er forpligtet til at føre Bog over Forsømmelserne.

Ifølge disse Bestemmelser er der en Del tysksindede, der ved en Privatlærer lader deres Børn undervise i Hjemmene paa Tysk, ligesom den tyske Skoleforening

lader Vandrelærere undervise spredtboende Tyskes Børn.

Af de otte i Nordslesvig eksisterende tyske Privatskoler fik følgende fem, der opfyldte de ovenfor nævnte Betingelser for Privatskolevirksomhed, hosnævnte Statstilskud for Aaret 1922:

Tønder 6550 Kr., Broager 931 Kr., Aabenraa 2200 Kr., Øster Terp 686 Kr. og Graasten 1764 Kr.

* * *

Med Indførelsen af den Skoleordning, for hvilken der her i korte Træk er redegjort, har Danmark søgt at byde det tyske Mindretal saadanne Betingelser for Udøvelse af et frit aandeligt Liv, at det sættes i Stand til at pleje og udvikle tysk Sprog og Kultur ogsaa under dansk Styre.

Skolemæssigt set er der megen Grund til at være tilfreds med Skoleordningen. Forholdene mellem de danske og tyske Skoleafdelinger er paa enhver Maade det bedste. Børnene staar uden

for Undervisningstiden ikke fjendtlige overfor hverandre, men samles paa den fælles Legeplads til Leg og Adspredelse, uden at noget nationalt Skel gør sig gældende. Ligeledes kan det siges, at Forholdet mellem de danske og tyske Lærere er godt og fordrageligt, saaledes at Samarbejdet paa det fælles Maal, Ungdommens Opdragelse og Dygtiggørelse, kan fremmes og trives uden Hensyn til forskellige nationale Standpunkter. Efter snart fire Aars Erfaring tør de stedlige Skolemyndigheder da mene, at Skoleforholdene i det danske Grænseland er ordnet saaledes, at megen smaalig og bitter Strid mellem dansk- og tysksindede undgaas, og at der er skabt Betingelser for, at Folk af begge Sindelag kan leve sammen under gensidig Respekt og Agtelse.

8. 3. 1924.

A. Torp.

Gamle Gaarde i Halk Sogn.

Af I. H. Byriel.

1. Hejsager.

I Hejsager har der ligget flere adlige Gaarde; den ældste af dem kaldtes *Ypperker* og nævnes allerede 1395; da Ejeren Jakob Iversen (Stangeberg?) havde pantsat den til *Nicolaus Røner*, hvis Søn-

ner *Peder* og *Hans* maa have været Ejere af Gaarden, idet de skænkede den til Kapitlet i Haderslev.

En anden Gaard hed *Hejsager* og ejedes 1531 af *Emmike Emmiksen* og hans Søster *Dorte*, hvilken sidste vist har solgt sin Del til

Broderen. Dennes Datter *Anne* bragte Gaarden til sin Mand *Klavs Basse* til Erholm, der nævnes 1539 til 1566. Dette Ægtepars Datter *Margrete Basse* og hendes Mand *Johan Norby* har vist ejet Hejsager, som dog atter maa være gaaet over til Familien Emmiksen, idet Søstrene *Magdalene* og *Margrete Emmiksen* 1583 solgte Gaarden til Kong *Frederik II* mod at blive forlenede med Vissenbjerg Birk paa Livstid. *Margrete* døde 1585, og *Magdalene*, som var gift med *Erik Bille* til Kjærsgaard, 1588.

2. Bejerholm.

Bejerholm fik sine første Privilegier 1392 i Følge Danske Atlas, og disse fornyedes 1453. Bisp *Henrik Stangeberg* fornyede dem atter 1457, Kong *Hans* 1504, Hertug *Frederik* 1514, og endelig 1663 ved et saakaldt Benaadelsesbrev *Frederik III's*. Danske Atlas nævner som første Ejer *Jesse* eller *Jens Iversen* 1403, der maaske var en Broder til ovennævnte *Jakob Iversen* af Ypperker, dersom det ikke er ham selv. Navnene *Jesse*, *Jens* og *Jakob* bruges ofte om samme Person. I Adels-Aarbogen kaldes han *Johannes Stangeberg*, og han nævnes allerede 1388, da han besegler til Vitterlighed med en *Nicolaus Quig*. Han ejede ogsaa Keldet i Fjelstrup og gav denne til Kapitlet i Haderslev. Efter ham fulgte Sønnen *Anders Jensen Stangeberg*, der beseglede til Vitterlighed 1408.

Han opsatte Testamente 1413, hvori han gentager Faderens Gave og betænker en Del Frænder.

Sønnen, Bisp *Henrik Stangeberg* af Ribe, der rimeligvis var født paa Bejerholm, var først Kannik i Ribe 1427, derefter Provst i Jelling Syssel 1435; senere kaldes han sig Generalofficial. 1454 blev han Bisp i Ribe og døde 25. April 1465. Han var en dygtig og virksom Mand, der beklædte Bispesædet med Ære.

Bejerholm solgte han 1457 til *Iver Madsen* og hans Søsken; dette Skøde er medbeseglet af Broderen *Niels Stangeberg*.

Bejerholms næste Ejer hed *Hans Voet*, og efter ham skal hans Efterkommere have ejet Gaarden i fire Led; men denne Slægt er mig fuldstændig ukendt. En Gaard af Navnet Bejerholm bestaar endnu.

4. Langmose.

Langmose har Privilegier fra 1400 i Følge Diplom fra *Erik af Pommern*; de blev fornyede adskillige Gange, bl. a. 1530 og 1663. Omtrent 1660 ejede *Severin von Ytzen* Gaarden. Ogsaa en Gaard af Navnet Langmose er til endnu.

5. Medsted.

Ogsaa Medsted har Privilegier fra *Erik af Pommerns Tid*, nemlig fra 1416. Ejeren *Jep Iversen Staverskov* solgte den til *Haderslev Kapitel* 1422.

Oldfund og Stednavne.

Af Svend Aakjær.

For kortere Tid siden fremdrog man et usædvanlig rigt Fund i Hjortspringkobbøl Mose, Egen Sogn paa Als. Et stort Sejrsoffer af Vaaben og Krigsudstyr, nedlagt i en Baad. Fundet hører til de interessanteste, der er gjort og tilhører den ældste Jernalder i Danmark fra før Kristi Fødsel.

Mens et Navn som Hjortspringkobbøl hører til det yngste Lag indenfor danske Stednavne, saa hører Stednavnet Egen, oprindelig *Eking*, derimod til den Gruppe Stednavne med Endelsen *-ing*, som de fleste Forskere regner for en af de ældste.

At der til forskellige Tider har hersket et livligt Røre i dette Sogn og er foregaaet betydningsfulde Ting i Egnen omkring den lille Mose i en fjærnere Fortid, faar man ogsaa et levende Indtryk af, naar man med Stednavneforskerens sproglige Indsigt betragter de Marknavne, der endnu ligger som levende Fortidsminder paa Vangene i Egen Sogns forskellige Smaabyer, hvoraf en Del er unge Thorp-Byer (Elstrup, Sjellerup og Guderup). Ved Sjellerup-Guderup ligger *Galgebakke* ved Egen Kirke, hvor den sidste Henrettelse foregik 1763. Nær ved ligger *Tingholm* og ved Elstrup *Tinghøj*, og ogsaa *Galager* nær ved Tingholm minder sikkert om Retterstedet, der var i Tingstedets Følge. Ellers siges Tinget for Als

Sønder Herred at være holdt i en anden gammel By, *Ketting*, med samme Endelse *-ing* som Egen, og paa Gammelgaards Mark minder endnu Navnet *Tingkobbøl* om dets Tilværelse.

Men ogsaa i Egen har der altsaa været holdt Ting. Nu har jeg paa et ret stort Materiale af over 80 Navne, hvoraf over de $\frac{3}{4}$ findes nær ved Tingsteder, faaet den Formodning, at den Embedsmand, som i Hedenskabets sidste Tider forestod hvert Herreds Styrelse, og som antagelig var baade Præst (Gode) og Lovsigemand, den hedenske Herredshøvding, kaldtes *Thul*. Paa en Runesten fra Snoldelev, Naboby til Herredsbyen Tune i Tune Herred paa Sjælland, fandtes en Indskrift, der fortæller, at Stenen er rejst over „Gunvald Roaldssøn, Thulen paa Salhøje (Byen Salløv i Snoldelev Sogn)“, og udover Landet træffer vi Tulsbjærge, Tullehøje og Tolshøje nær ved Tingstederne. Ogsaa her i Egen Sogn faar vi da en Bekræftelse paa denne Regel, idet vi ved Stolbro træffer *Tollesbjærg* og *Tollesmai*. En anden høj verdslig Embedsmand fra Oldtiden, *Jarlen*, som vistnok efter Stednavnene tør antages at have været Sysselmand, har ogsaa sat sig Spor i Egen Sogn, hvor der findes et *Jarlsbjærg* ved Elstrup, ikke langt fra Tinghøjen.

Minder om hedensk Gudsdyrkelse savnes heller ikke i Sognets Stednavne. I Sjellerup-Guderup er der baade en *Thorsmai* og en *Thorsmose*, og baade *Helbjærg* ved Elstrup og *Hellesvang* ved Egen og ved Sjellerup-Guderup kunde formodes at indeholde Ordet *hellig*.

I en lille Afhandling i Skive Aarbogen 1923 har jeg søgt at begrunde en Formodning om, at Navne som Lyshøj, Himmelbjærg, Skinbjærg o. lign. mindede om hedensk Gudsdyrkelse. Skulde denne Formodning, som ogsaa hviler paa et større Materiale fra hele Landet, være rigtig, tyder maaske ogsaa Navnet *Lysmose* og *Lysmosebjærg* ved Elstrup og *Lysager* ved Sjellerup-Guderup paa en hedensk Lysdyrkelse (Blusbrænding, Soldyrkelse eller hvad det nu er). Hvis nu blot ikke Lysmosen er i bogstaveligste Forstand „en Lygtemand“, for disse smaa hoppende Blus kunde jo ogsaa meget vel tænkes at give Navn til en Mose.

Gudshøj ved Dyndved tyder sikkert ogsaa paa hedensk Tro, og baade ved Elstrup og Sjellerup-Guderup nævnes et *Aalum*, som efter en gængs Tolkning kunde have været Betegnelsen for en *Hem*, en Hustoft, ved et hedensk Gudshus, en *Aal* (gotisk *alhs* „Tempel“). Ligeledes kan *Hovtoft* ved Elstrup være en *Toft* til et hedensk *Hov* (Gudshus), men maaske dog ogsaa en *Toft* til en verdslig Stormands *Hovgaard* eller Herregaard. Ogsaa Navne som

Fruehøj ved Elstrup plejer ofte at minde om, at der har boet Stormænd og Fruer i Nærheden. Om de *Ege*, hvoraf Sognet har sit Navn, minder vel *Egehøj* ikke langt fra Kirken, og heller ikke langt fra *Fruehøj* og *Tinghøj*, og *Egelund* ved den gamle Skovby Dyndved.

Der er næppe heller Tvivl om at *Tisbjærg* ved Elstrup, lige ved *Tinghøj*, minder om Guden *Tir*, hvis Navn vi har bevaret i Tirsdagen. Lige fra de første Aarhundreder efter Kristus har *Tir*, hvor han nævnes, ofte haft en tydelig Forbindelse med *Ting* og *Retspleje*, og flere Herreder, især de fra gammel Tid velbebyggede og uforstyrrede, holdt ogsaa deres *Ting* om Tirsdagen, ligesom jeg i en Række af Tilfælde har fundet *Tirs*-Navnet knyttet til vigtige *Tingsteder*.

Det vanskeligste Navn har jeg gemt til sidst: *Løghøj* ved Dyndved, nær ved den ovennævnte *Gudshøj*. Det fordrer nemlig en nærmere Forklaring. Den norske Professor Magnus Olsen har i sin Bog: „Hedenske Kultminder i norske Stedsnavne“ (Kristiania Vidensk. Selsk. Skrifter 1915, S. 116-130), og i sin Udgave af P. A. Munch „Norrøne Gude- og Heltesagn“ 1922 (S. 214), fremsat en Formodning om at norske Stedsnavne som *Lyge*, *Lygin*, *Lygistaad* o. lign. indeholder et *Led lygi* „fredhelligt Sted; maaske *Tingsted*.“ For den nærmere Begrundelse af Opfattelsen maa jeg henviser til hans ovennævnte Skrifter. Til dette *liug*, — *lyg* — kunde

svare et dansk *laug* — (nu Løg, Lø, Løu, Ly) af samme Ordstamme og med samme Betydning. Dette Led mener jeg nu at have paavist i 38 Stednavne i Danmark, hvoraf 12 i Sønderjylland. Af disse ligger 18 ved Tingsted, 8 ved Galge, 5 ved Thulshøje. Efter min Opfattelse er da disse danske Løghøje eller Løvhøje et ældgammelt Navn for Tinghøje.

Desværre kan jeg ikke komme nærmere ind paa dem her, men maa nøjes med at nævne de sønderjydske paa Rad: Løgbjærg og Gallekobbøl ved *Hundslev*, Notmark Sogn, Als; *Løghøj* ved Varnæs; ved Sottrup i Sundeved; ved Genner; *Løgpold* som var Urnehoved Tingsted; *Løvager* ved Knud, Fjelstrup Sogn; *Løvkrog* ved Hoptrup; *Lytoft* (d. v. s. Løgtoft) ved Løjt kirkeby. Endelig *Lø* Herredsting (*Løghe*) i *N. Løgum*, og *Tinghøj* i *Ø. Løgum* nær ved *Løghøj* i Genner. Jeg kender desværre ikke Marknavnene i *S. Løgum*.

Ved Sottrup i Sundeved laa *Løghøj* ikke fjærnt fra *Nydam Mose*, hvor der er gjort et ganske lignende Offerfund i et Skib som ved *Egen*. *Hustoft* og *Store Abildgaardsbjærg* minder om ældre Bebyggelse paa Stedet, *Lyshøj* om Lysdyrkelse, og i *Nabobyen Dybbøl* ligger *Tinggaden*, *Galgeløkken*, *Hovbjærg* og *Hovmærket*. Maaske minder *Vimose* og *Aalkjær* om hedenske Templer, men mere nærliggende er vel brune *Vidjer* (*Pile*) og blanke *Aal*.

Et tredje Offerfund fra *Thors-*

mose ved *Sønder-Brarup* har ingen *Løghøj* at opvise, da jeg ikke kender denne *Bys* Marknavne. Derimod holdtes *Slis Herreds Ting* tæt ved.

Lad os da til Slut vandre helt over til *Sjælland*; i *Horns Herred* ved *Vejleby* i *Ferslev Sogn* fremdrog man af en *Mose* et hedensk *Gudebillede* af *Træ*. *Kristian den Femtes Landmaalere* nævner, at ned til *Mosen* ligger *Søbjærgs Aas*, hvor *Præsten* har fra gammel Tid et Stykke hellig *Kirkejord* paa 7 sammenhængende *Agre*. Saa dan gammel *Præstejord* tror jeg, efter at have indsamlet en Del Materiale til *Støtte*, ofte kan være en *Arv* fra den hedenske Tids *Hov-Gode*. Ved *Siden* af, lige ved *Mosen*, laa *Løvhøj* og *Vihøj* og i *Ferslev Lysehøj*, *Hellig Torn*, *Kildestykkerne* og *Hovmandsbrinken*. Dels faar vi da gennem disse Stednavnefund en *Viden* om hvad *Løghøje* er, *fredhellige Høje* nær ved *Tingsteder* og *Helligdomme*, rimeligvis selv en ældre Tids *Navne* for *Tinghøje*, *Navne* af saa høj en *Ælde*, at *Lø Herred* ved *Tønder* og *Løve Herred* paa *Sjælland*, samt *Tingstederne* *Løgum* (*Løgehø*) har faaet *Navn* efter dem. Dels faar vi en *Vished* for, at *Stednavne* og *Oldfund* i mange *Tilfælde* kan belyse hinanden — i alt *Fald* tror jeg, det meget ofte vil være *Tilfælde* med *Oldfund* fra *Jærnalderen*. Ingen tør nemlig være saa *dristig* at tro, at vore *Stednavne* gaar længere tilbage end den *førromerske Jærnalder*.

Hwæ fowl må syng med de neff, den hæ fåt, di miest synges ring, å enkelt kon godt.

Digte af Martin N. Hansen, Forfatterens Forlag 1924; Pris 2,75 Kr.

Martin N. Hansen er ikke ukendt hernede. I det af Mar. Kristensen og Carl S. Petersen udgivne Udvalg af Sønderjydske Digte paa Folkesproget findes hans meget smukke „Ivan Abonasdroff“ og „Længsel“, og i Sprogforeningens Almanak har man i de sidste Aar kunnet læse Digte af ham i hver Aargang. Men alligevel overraskes man ved at møde en saa smuk Samling af stemningsfulde og formskønne Digte som den, han nu har udsendt. Den bør finde Vej til mange sønderjydske Hjem, selv om Notmark-Maalet for mange er vanskeligt at læse.

Krigen kaster tydeligt sin Skygge ind over denne sønderjydske Hjemstavnsbog; Ivan Abonasdroff, Gro Daw (Længsel), Et Håb, Mon dæ

grua Blomme — vil gøre Øjnene fugtige hos mange, der sørger over en kær savnet. Og hvad synges ellers om? Om Børnenes Haab, de unges Kærlighed, Livets Kamp og Sejrr, de gamles Ensomhed og Dødens milde Alvor, om Husmandskaar og Bonderankhed, om Alvor og Skæmt. Læs f. Eks. O åwtæjt, Dæ kam hielt nenn fra Polen, Ann-Lise, Ellen og andre smukke Digte i Samlingen!

Bedst er de alvorlige, næsten tungsindige Digte i deres Stemningsdybde lykkedes, og Martin N. Hansen udfylder paa denne Maade udmærket Nic. Andersen. At ogsaa det skæmtende er værd at læse, viser det lille, lette, smukt glidende Digt, der her aftrykkes som Prøve af Samlingen:

Mettes Månds Vis.

I ved, e pigghe sæje,
di kån itt true en månd,
men de mæ rigte glæje,
te de slet itt æ sånd.
Å de æ godt e samm.
Ja, de æ godt e samm!

Få høe kon bare, Mette
vild ålde hå en månd,
men æ kund haste gætt e,
hun so slet itt e sand.
Å de va godt e samm.
Ja, de va godt e samm.

Å snåt bløw vi fålowwe,
å no æ æ hinds månd,
så true kon itt, te nowwe —
ti pigghe sæje e sånd.
Å de æ godt e samm.
Ja, de æ godt e samm!

SAMLEREN.

Under denne Overskrift vil der i hvert Nummer komme Smaameddelelser fra Folkeminder, Naturforhold o. s. v. Bladets Læsere bedes opfatte denne Del af Maanedsskriftet som en stadig Opfordring til Medarbejderskab. I nogle vestslesvigske Skoler har en Stil om „Sagn og Overtro fra min Hjemstavn“ givet forbavsende rigt Udbytte, ogsaa af hidtil ukendte eller i det mindste utrykte Sagn. Spøgelseshistorien fra Drengsted er fremkommen paa denne Maade. Det vilde være smukt, om mange sønderjydske Lærere saaledes kunde hjælpe til Samling af den Slags Folkeminder. Tidsskriftets Udgivere tager med Tak imod dem.

Spøgelset i Drengsted. I Ud-kanten af Drengsted By kom der en Aften en ung Mand ind paa en Gaard og bad om at blive der Natten over. Konen paa Gaarden sagde, at det maatte han da saa gerne; men der var ingen anden Plads end i Gæsteværelset, og der viste der sig hver Midnat en hvid Skikkelse.

Den unge Mand troede ikke paa det og sagde, at han vilde nok sove i Gæstekammeret. Ved Midnat vaagnede han og saa en hvid Skikkelse, der kom hen imod ham og blev ved at pege paa et Skab, som stod ved den ene Væg. I sin Rædsel blev den unge Mand rolig liggende, og Klokken eet forsvandt Skikkelsen. Om Morgen fortalte han sin Oplevelse til Gaardmanden og sagde, at man da skulde undersøge Skabet. Det skete ogsaa; men man fandt intet. Først da Skabet rykkedes ud fra Væggen, saa man fire store Søm, der dannede et Kors i Muren. Paa det Sted, hvor de sad, huggede man saa Hul paa Muren og fandt Hjerne-skallen af et Barn i den. Siden

den Tid viste den hvide Skikkelse sig ikke mere.

(Fortalt fra Brede af Kathrine Jørgensen).

Skatten i Mjolden. En Aften kom der en Nordmand ind paa en Gaard i Mjolden. Han kunde mærke, at der var en Skat nedgravet paa Gaarden. Folkene troede ham ikke; men da han lod dem gemme nogle Sølvspænder og straks kunde vise, hvor de var gemt, maatte de jo tro paa ham. Han kunde dog kun finde Skatten, naar han kunde faa Degnen i Skærbæk til at hjælpe sig. Der blev derfor aftalt en Dag, da Nordmanden og Degnen skulde komme og finde Skatten; men de kom aldrig; thi Dagen i Forvejen døde Skærbæk Degn, og Skatten er ikke bleven fundet.

(Efter Lærer Borst i Skast.)

3 Fester i Hjerpsted. Paa-skebruden blev fejret i 4 Dage. Langfredag laantes Blomster, Baand og Sløjfer; om Lørdagen flettedes Brudekrans, og Paaskedag dansedes Brudedans. To Smaabørn, en Dreng og en Pige, gik som Brudepar fra Dør til Dør og dansede, fulgte af en Flok af andre Børn. Naar Brudeparret gik ind i Huset, sang Følget udenfor af fuld Hals. I nyere Tid dansede Brudeparret skiftevis en „Rheinländer“ og en Polka. Saa snart man saa Parret nærme sig et Hus, blev der ryddet en Stue og gjort Plads, saa gamle i Huset kunde sætte sig i et Hjørne og se paa Dansen. Var den endt, raabte Følget udenfor, og der lagdes et Æg eller en Skilling i den Kurv, de største Drengene havde med. Om Aftenen blev Æggene solgt, og anden Paaskedag holdtes saa Bryllupsfest for Pengene. Brudeparret

sad øverst til Bords og skulde have første Dans, Brudedansen, med hinanden. Bryllupsgildet holdtes i en Bondegaard, hvor der var Plads til det. Man nøjedes ikke med at blive i Sognet, men gik ogsaa uden-sogns til Byer, hvor Skikken ikke kendtes. Sidste Paaskebryllup er holdt for 25—30 Aar siden.

Snaredag var Midsommers-søndag. Da gik Børnene to og to ud med en Lænke og snarede, hvem de mødte, saa de maatte købe sig fri. (Man brugte ikke gerne Reb til det). Vægrede den snarede sig ved at betale, strømmede alle Børn til, der saa det, og lod sig saa alle betale. Ogsaa kørende og ridende, ja om det saa var Præst og Degn, blev de snaret. Skikken er forsvundet for 20—25 Aar siden.

Stjæledag var Fastelavnsmandag. Da gik alle, ogsaa voksne, ud at stjæle. Det gik især ud over Kaffekander, Gryder o. l. Hvad man tog, beholdt man en Tid, men gik saa hen med det, hvor det var taget, og solgte det for en Punch eller en Skilling. Nu er Skikken uddød blandt voksne; men indtil Genfor-eningen har Børnene stjaalet fra hverandre i Frikvartererne i Skolen hver Fastelavnsmandag. Nu mærkes heller ikke mere til denne Skik.

(Efter W. Christiansen).

Dammen i Daler. Naar Dammen tæt ved Daler Smedje tømmes, brænder den Del af Daler By, der hedder Kathalen.

(Ved Karl Nielsen.)

Forbrand i Søvang. Midt i Søvang staar der et gammelt, stort Træ. Engang for mange Aar siden kom der en gammel Mand gaaende fra Solderup. Da han kom hen til Træet, saa han en Forbrand, af fem

store Gaarde stod i lys Lue; men da han mærkede, at det var en Forbrand, hensatte han Branden i Træet og sagde, at saa længe Træet stod, skulde Gaardene ogsaa staa. Nu har Ejeren af Træet ladet Toppen save af det; thi naar det blev for højt, var der større Fare for at Træet kunde vælte. Baade Træ og Gaarde staar godt endnu.

(Ved Hans Chr. Hansen.)

Remser fra Roost.

Stråj i æ Glas, det sier Ras;
Mus i æ Krus, det sier mus; tolv
rådden. Æg imod en kalket Væg,
det sier Rasmus Råddenskæg.

Maren å Karen, de vojed øver æ Å,
å lissom di gik, så tov de en Skrå;
men Maren vår vred, få hind vår
for bred,
å Karen vår gal, få hind vår for
smal.

Fugle, der mister Forstanden.

Det gælder om flere Fuglearter, hvis Liv er knyttet til Havet, at saa snart de kommer saa langt ind over Land, at de ikke mere kan se Havets Flade, bliver de ganske modløse, sætter sig ned og lader sig fange eller sulter ihjel, som Omstændighederne nu fører det med sig. I Efteraaret 1923 bragte saaledes en Bondemand fra Egnen øst for Tønder en stor, temmelig misfornøjet Fugl til Tønder Seminarium for at faa den bestemt. Fuglen, der i uskadt Tilstand var fanget i en Grøft ved Landevejen, var et ungt Eksemplar af „Sula bassana“, en Slægtning af den danske Aalekrage. Den ruger ved Havkyster i den nordlige tempererede Zone, nærmest ved os vistnok paa Englands Vestkyst, men den er en fortrinlig Flyver, der strejfer vidt over Havene. Kommer den, som i dette Tilfælde, ved en Fejltagelse, f. Eks. i stærk

Storm, for langt ind over Land, glemmer den ganske sin Flyvefærdighed.

Paa samme Maade var det gaaet en Tordalk, (Alca torda) som en Grænsegendarm bragte mig i Vinter. Den ruger bl. a. paa Bornholm, men endte sit Liv i Rudbøl.

A. Otterstrøm.

Hjemstavnskursus. Det første danske Hjemstavnskursus afholdtes i *Rønde* ved Kalø Vig i Dagene fra 1. til 10. August 1923. Tilslutningen blev over al Forventning stor, og ved udmærkede Vejlederes Hjælp tilbragte Deltagerne, deriblandt 9 fra Sønderjylland, meget interessante og lærerige Dage.

Fra 28. Juli til 6. August i Aar afholdes paa *Kerteminde* Højskole et nyt Hjemstavnskursus. Nærmere Oplysninger angaaende dette faas

hos Ingeniør Andreasen, Kongensgade 31, Odense. Udvalget for Hjemstavnskultur, hvis Formand er Lektor Regnar Knudsen i Aarhus, har allerede taget imod en Indbydelse til Afholdelse af et Hjemstavnskursus i *Tønder* i Sommeren 1925.

Udvalget for det 1. danske Hjemstavnskursus har udgivet en *Beretning* om dette Kursus med Referater af de enkelte Foredrag i sammentrængt Form. Bogen bliver derved en god Vejledning til Hjemstavnsforskning og vil kunne læses med stort Udbytte af alle, der interesserer sig for Hjemstavnskultur. Særlig vil Lærere i den finde meget, de kan bruge i deres daglige Gerning.

Prisen er sat til 2 Kr., og Bogen faas ved Henvendelse til Bibliotekar Ejler Haugsted, St. Pouls Kirkeplads 7, Aarhus, eller hos Seminarielærer Eskildsen, Tønder.

Billederne i Vignetten S. 1 forestiller den gamle Skole i Toftum paa Rømø og den nye Skole i Burkal.

Er De Medlem af Historisk Samfund
for Sønderjylland?

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Indeh. P. Andresen

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

HANS BECK'S
Bog-, Kunst- og
Papirhandel

—
Bøger indbindes
smukt og billigt
i eget Bogbinderi.

Forlang Tilbud fra
Piano- bygger J. B. Jepsen, Tønder

Pianoer, Hus-Orgler, Noder, Gramofoner

Indmeldelser i Historisk Samfund for Sønderjylland
modtages af Udgiverne.

Vønder Amts Centraltrykkeri
(Indeh. P. Andresen)